

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНЬОГО СКЛАДУ

У статті проаналізовано сучасні вимоги до підготовки інженерних кадрів. Визначено професійно значущі якості працівників інженерних спеціальностей. Висвітлено психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу.

Ключові слова: професійна підготовка, професійно значущі якості, майбутні фахівці, автомобільно-дорожній склад.

В статье проанализированы современные требования к подготовке инженерных кадров. Определены профессионально значимые качества работников инженерных специальностей. Освещены психолого-педагогические аспекты профессиональной подготовки будущих специалистов автомобильно-дорожного состава.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессионально значимые качества, будущие специалисты, автомобильно-дорожный состав.

The article analyzes the modern requirements as to the training of engineering personnel. Professionally significant qualities of the employees of engineering branch have been defined. The psychological and pedagogical aspects of professional training of future traffic staff have been reviewed.

Key words: professional training, professionally significant qualities, future specialists, traffic staff.

Постановка проблеми. В останні роки спостерігається суттєве посилення уваги науковців до підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу, що зумовлено, з одного боку, необхідністю вирішення загальних завдань, що постають сьогодні перед вітчизняною системою вищої освіти, а з іншого – зростанням вимог до професійної майстерності інженерних кадрів зазначеного профілю.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз наукових праць свідчить, що вченими були висвітлені окремі питання підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей, а саме: зміст, форми й методи організації фахової підготовки майбутніх інженерів у вищих навчальних закладах (А. Антонов, Т. Белоусова, І. Мархель та ін.); специфіку формування інженерного стилю мислення (М. Зіновкіна, С. Казьмирчук, В. Коноплев, І. Ліпатов, А. Савченко, В. Штифу-

рак, Т. Щербан); шляхи формування фахової культури та професійної компетентності майбутніх інженерів (Р. Гуревич, В. Воронцова, І. Колеснікова, Г. Ларіонова, Н. Крилова); засоби інформатизації інженерної освіти (Г. Абрамкін, Б. Агранович, І. Голіцина, М. Гурієв, А. Єршов, Ж. Зайцева, Г. Угумнов, К. Колін, В. Юрін). У працях різних авторів проаналізовані такі сторони професійної діяльності інженера: проблеми інженерної праці, її змісту та організації (В. Сбитов); характер взаємодії інженера з об'єктом професійної роботи як інформаційного процесу (В. Пономаренко); ціннісні орієнтації, основні об'єктивні й суб'єктивні фактори, що сприяють підвищенню престижу професії інженера (І. Мартинюк). Досліджено такі особливості інженерної діяльності: активність і самоуправління у фаховій сфері (Р. Габдреев); системні, екологічні й соціальні аспекти (В. Єфимов); технічні інновації (О. Криштановська); інтегративні взаємозв'язки з іншими професійними видами діяльності (Б. Литвинов).

Під час проведення дослідження особлива увага приділялася вивченню наукових праць, присвячених професійній підготовці саме фахівців автомобільно-дорожнього складу. Зокрема, серед цих робіт можна виокремити такі: формування готовності студентів автомобільно-дорожнього інституту до використання інформаційних технологій у професійній діяльності (С. Осокін); формування інноваційної діяльності ВНЗ на основі науково-дослідної роботи для спеціальності «автомобіле- та тракторобудування» (О. Пчельников); формування базових професійних компетенцій майбутніх інженерів автомобільного транспорту (Т. Андрюхіна) та ін.

Вищезазначені автори зробили вагомий внесок у вирішення проблеми покращення підготовки майбутніх інженерів, у тому числі автомобільно-дорожнього складу. Однак ця проблема недостатньо висвітлена в науковій літературі й, зокрема, її психолого-педагогічні аспекти.

Мета статті – розкрити психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу.

Виклад основного матеріалу. Фахівцями визначено, що основою для реформування системи вищої освіти повинні стати освітньо-кваліфікаційні характеристики, в яких відображено соціальне замовлення на підготовку фахівця певного профілю з урахуванням аналізу специфіки професійної діяльності та вимог до змісту освіти з боку держави й окремих замовників. Так, в освітньо-кваліфікацій-

них характеристиках чітко визначено: 1) цілі освітньої та професійної підготовки студентів; 2) роль і місце фахівця певного профілю у структурі господарства країни; 3) вимоги до його компетентності та інших важливих професійно-особистісних якостей [7, с. 15].

Слід зазначити, що професійне становлення студентів як майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу передбачає не лише засвоєння ними відповідних знань, умінь і навичок, але й оволодіння ними певними професійно значущими цінностями, якостями, ставленнями. Адже лише тоді вони будуть здатними до кваліфікованого виконання своїх професійних обов'язків, успішної взаємодії з іншими учасниками виробничого процесу.

Як встановлено під час проведення дослідження, термін «професійно значущі якості» трактується в науковій літературі неоднозначно, наприклад як:

– індивідуальні особливості, що сприяють формуванню в людини позитивного ставлення до професії та до людей, з якими вона працює, прагнення особистісного росту, професійного вдосконалення (Н. Чопова [8]);

– якості, котрі забезпечують трудовий старт і високі виробничі показники особистоті (Н. Крилова [3]);

– окремі динамічні риси особистості, окремі психічні та психомоторні властивості, що виражаються рівнем розвитку відповідних психічних і психомоторних процесів, а також фізичні якості, що відповідають вимогам до людини певної професії та сприяють успішному оволодінню цією професією (В. Маришук [4]);

– система сталих особистих якостей, що створює можливість успішного виконання професійної діяльності (І. Каук, В. Логінов [2]).

У науковій літературі також визначаються різні позиції щодо виокремлення професійно-значущих якостей фахівця інженерної спеціальності. На думку Т. Ніколаєвої, система цих якостей має включати: 1) професійну компетентність як поєднання теоретичних знань і практичної підготовленості майбутнього фахівця, його здатність здійснювати всі види професійної діяльності, що визначаються освітнім стандартом; 2) комунікативну готовність (вільне володіння рідною мовою, зокрема можливість здійснення результативної комунікації ділового характеру; вміння розробляти технічну документацію та користуватися нею; вміння використовувати комп'ютерну техніку й інші засоби зв'язку та інформації, включаючи навички управління колективом); 3) розвинуті здібності щодо вияву творчих підходів до вирішення професійних завдань (уміння орієнтуватися в

нестандартних умовах і ситуаціях, аналізувати проблеми, ситуації й завдання, розробляти план дій та готовність реалізувати його на практиці, усвідомлення відповідальності за його виконання); 4) стале, усвідомлене й позитивне ставлення до професії, наявність прагнення до постійного особистісного та професійного самовдосконалення; 5) оволодіння методами техніко-економічного аналізу виробництва з метою його раціоналізації й оптимізації, а також методами екологічного забезпечення виробництва та захисту навколишнього середовища; 6) розуміння тенденції та основних напрямів розвитку науки й техніки в галузі безпеки техносфери [5; 6].

І. Каук і В. Логінов до професійно-важливих якостей особистості інженера відносять такі: організованість, соціальна відповідальність, комунікативність, прогностичні здібності, здатність до вольового впливу, емоційна чуйність, тактовність, рефлексія на свою поведінку, професійна спостережливність, інженерно-технічне мислення, уважність, самостійність, самокритичність, креативність, вимогливість тощо [2].

Уважаємо, що для визначення професійно важливих якостей майбутніх фахівців, зокрема автомобільно-дорожнього складу, необхідно визначити ті сфери взаємодії, в які вступає людина під час виконання своїх функціональних обов'язків. З огляду на це доцільно звернутися до ідей М. Згуровського, який підкреслює: професійна діяльність інженера має прикладний характер, оскільки спрямована на розробку, впровадження та створення нових виробничих технологій. З іншого боку, у процесі своєї діяльності інженер ставить певні вимоги до фундаментальних досліджень і є автором нових фундаментальних знань. Отже, інженерна діяльність має подвійний характер – прикладний і фундаментальний, що визначає різні підходи до моделей інженерної освіти. Так, з одного боку спектру існуючих моделей можна визначити таку, яка об'єднує широку фундаментальну природничо-наукову підготовку студентів з конкретною спеціалізацією в даній галузі знань. З іншого боку цього спектру знаходиться спеціалізована модель освіти інженера, який здатний успішно працювати в системі сучасного виробництва [1].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У процесі проведення дослідження було з'ясовано, що під час підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу важливо забезпечити сформованість у них фундаментальних і спеціальних знань, умінь та навичок, професійно значущих якостей. Адже від якості підготовки цих фахівців значною мірою залежить не лише розвиток ав-

томобільної промисловості, але й розвиток транспортних комунікацій в Україні, що є необхідною умовою для розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства. На жаль, сьогодні підготовка студентів цього профілю у ВНЗ не відповідає сучасним вимогам з боку держави. Отже, необхідно забезпечити реформування системи підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу з урахуванням сучасних динамічних тенденцій розвитку країни і тенденцій глобалізації процесів підготовки інженерних кадрів. З огляду на це під час проведення подальшого наукового пошуку планується визначити конкретні шляхи та педагогічні заходи, які забезпечуватимуть успішне реформування професійної підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього складу для вирішення поставлених завдань.

Література

1. *Згуровский М.* Столетняя формула Киевской политехники: к 105-летию основания КПИ и 100-летию первого выпуска инженеров-политехников / М. Згуровский // Зеркало недели. — 2003. — № 34(459).
2. *Каук И.В.* Профессионально-важные качества личности инженера-педагога / И.В. Каук, В.А. Логинов // http://users.kpi.kharkov.ua/lre/MicroCAD/sekcia13/Micro_1.htm
3. *Крылова Н.Б.* Формирование культуры будущего специалиста: метод. пособие. / Н.Б. Крылова. — М.: Высш. шк., 1990. — С. 10.
4. *Марищук В.Л.* Психологические основы формирования профессионально важных качеств: авторефер. дис. ... докт. псих. наук / В.Л. Марищук. — Л., 1982. — 31 с.
5. *Николаева Т.А.* Оптимизация подготовки будущих инженеров безопасности жизнедеятельности / Т.А. Николаева. — Брянск: Изд-во БГПУ, 2001. — 220 с.
6. *Николаева Т.А.* Проектирование теоретической модели подготовки инженера как способ уточнения требований к будущему специалисту в экологической безопасной производственной деятельности / Т.А. Николаева // Образование: исследовано в мире // <http://www.oim.ru/reader@pomeg=292.asp>
7. *Петрук В.А.* Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін: монограф. / В.А. Петрук. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. — 292 с.
8. *Чопова Н.В.* Формирование профессиональных качеств будущего специалиста при обучении инженерной графике в вузе / Н.В. Чопова // Вестник ЦМО МГУ. — 2009. — № 3. — С. 96.